

ALEKSI PEURA

USKON RITARIT –
RISTIRETKIEN HISTORIAA

LIKE

© Aleksi Peura ja Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2021
Kansi: Tuomo Parikka

LIKE

Like Kustannus Oy
Helsinki
www.like.fi

ISBN 978-951-1-38334-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

— SISÄLLYS —

ENSISANAT	7
USKONNOTON PYHIINVAELTAJA	8
<i>Autenttisuuden perään haihatteleva hipsteri</i>	9
<i>Pyhä maa, pyhä kaupunki</i>	13
<i>Miksi ristiretkillä on väliä</i>	21
JUMALALLINEN OIKEUTUS, JUMALATON TOTEUTUS	23
<i>Ideologinen retoriikka</i>	24
<i>Ristiretkimyytit</i>	31
<i>Kaksi kirosanaa</i>	37
<i>Muutakin kuin sotaa</i>	44
KESKIAJAN MCDONALD'S JA SIRPALOITUNUT KESKUSVALTA	51
<i>Pornokratiasta investituurariidan kurimukseen</i>	52
<i>Sotiminen käytännössä</i>	63
<i>Kosmoksen keskiö</i>	69
<i>Määränpää: tuntematon</i>	78
RANSKALAISEN PELLON INSPIROIMINA	89
<i>Saarna pellolla</i>	90
<i>Kansan ristiretki</i>	93
<i>Armeija kokoontuu</i>	96
<i>Nikea ja Dorylaeum</i>	101
PYHÄN MAAN PORTEILTA JEESUKSEN HAUDALLE	106
<i>Antiokia</i>	107
<i>Jerusalem</i>	115
<i>Mielikuvien telmimiskenttä</i>	120
<i>Se vähemmän filmaattinen matka</i>	125

SOTAA JA ASSIMILAATIOTA	129
<i>Välttämätön poliittisen historian alaluku</i>	131
<i>Latinalainen orientaali</i>	134
<i>Ne toiset kristityt</i>	141
<i>Ensimmäinen domino kaatuu</i>	148
<i>Toinen ristiretki</i>	154
SALAH AL-DIN JA LEIJONAMIELI	159
<i>Kamppailu vilja- ja veroaitasta</i>	160
<i>Hattinin tirkistysreikä</i>	165
<i>Kolmas ristiretki</i>	175
<i>Kauneus ja kauheus</i>	187
RISTIRETKIROMANTIikka	189
<i>Janitsaarit ja Jeesus ristillä</i>	190
<i>Pyhiinvaellus kotisohvalta</i>	193
<i>Ritari-ihanteen muutokset</i>	196
<i>Romantisoitu saraseeniritari</i>	205
HUONOIN MAHDOLLINEN SANA	213
<i>Historian pahikset</i>	214
<i>”Salah al-Din odottaa!”</i>	216
<i>Ohipuhumisen taito</i>	221
<i>Historiaymmärryksen syvät vedet</i>	225
USKONNOTON PYHIINVAELTAJA PALAA KOTIIN	233
<i>Uskonnottomasta kirjoineen</i>	234
<i>Pyhiinvaellus</i>	239
KIITOKSET	244
NIMI- JA SIVISTYSSANAHAKEMISTO	246
KIRJALLISUUTTA	250
LOPPUVIITTEET	255
KIRJAILIJASTA	272

ENSISANAT

Tämä kirja ei ole akateeminen tutkimus, vaan akateemikon kanssa tehtävä tutkimusmatka. Matkan aikana perehdymme yhdessä ristiretkien historiaan, mutta, kuten kaikilla matkoilla, päämäärämme on oppia jotakin meistä itsestämme, siitä ajasta ja paikasta, josta matkalle lähdimme. Tämän lisäksi kirja kertoo hyvin konkreettisesta matkasta – siitä, jolle itse lähdin voidakseni kirjoittaa tämän kirjan.

Matkoille mahtuu aina kommervenkkejä, kiertoteitä ja vastoinkäymisiä, eikä kirjani ole poikkeus. Olen parhaani mukaan tehnyt kiertoteistä vapaaehtoisia lisälennkejä lukijoilleni, ja tuolle lukemisen kuntopiirille pääsee (luettaviksi tarkoitettujen) loppuviitteiden avulla – ne valaisevat sivukujia, jotka muutoin matkan aikana ohittaisimme. Seurueemme matkassa pysyy yhtä lailla sivupolkuja kaluamalla kuin niitä välttämällä.

Ennen kuin lähdemme, haluan lainata suosikkikirjailijoihini lukeutuvaan Terry Pratchettiä: ”Miksi lähdemme? Voidaksemme palata, nähdäksemme kotoiset nurkkamme uusin silmin ja ylimääräisin värein. [...] Lähtöpisteeseen palaaminen ei tarkoita sitä, että ei olisi koskaan lähtenytäkään.”¹

Eiköhän siis mennä, voidaksemme myöhemmin palata.

USKONNOTON PYHIINVAELTAJA

Tiedän, että minun pitäisi keskittyä kaikkeen loistoon ja pyhyyteen ympärilläni, mutta katseeni ja mielenkiintoni harhailee töherryksiin. Ne eivät ole tussilla piirrettyjä sukupuolielimiä julkisten vessojen seinissä tai jengimerkkejä metroasemien penkeissä, vaan ne ovat kaiverruksia, jollakin terävällä kiveen tehtyjä raapustuksia. Ne eivät ole edes kirjoitusta tai jengimerkkejä, vaan pelkkiä ristejä. Ne eivät ole kenenkään muun lähistöllä parveilevan mielestä kiinnostavia, mutta minä seison niiden vieressä niin pitkään kuin se on suotavaa, sormet viiksiäni hipelöiden.

Kaiverrukset, melkein vuosituhatvan vanhat graffitit, kertovat kaiken tarvittavan ristiretkistä. Ne ovat siellä, koska yksi uskonnollinen auktoriteetti sai saarnallaan satatuhatta ihmistä houkutelluksi yltiöpäiselle sotaretkelle. Ne ovat siellä, koska maailmanhistorian mittakaavassa lyhyen hetken ajan kukaan ei ollut estämässä niiden raapustamista. Ne ovat siellä, koska sadat tuhannet – kenties miljoonat – ihmiset olivat valmiita jättämään maallisen omaisuutensa päästäkseen katsomaan kaikkea sitä, mitä katseeni välttelee.

Minä en ole täällä, koska haluaisin päästä lähemmäs olematonta uskontoani tai koska haluaisin kertoa muille heidän uskonsa erheellisyydestä. Minä olen täällä näiden kaiverrusten takia. Minä olen täällä, koska nämä kaiverrukset kertovat ristiretkistä enemmän kuin tusina kirjaa – koska vain näiden kaiverrusten avulla voin oikeasti ymmärtää mitään siitä, mistä kirjoitan.

”Mennäänkö?” seuralaiseni kysyy. ”Jeesuksen hauta on tossa noin ja sinne on pitkä jono.”

Kaipa sitä on pakko.

Autenttisuuden perään haihatteleva hipsteri

Historiallisilla esineillä on oma auransa. Ne ovat maagisia, täynnä määritelmiä kaihtavaa energiaa. Ei, en aio kaupata muumiokääresosetta nuorennusvoiteena² – minulla ei ole omaa humpuukituotelinjaa, sysätkää syrjään pelko piilomarkkinoinnista, siis. En halua myydä mitään paitsi kirjani ja siinäkin en lupaa oikotietä onneen, menestykseen tai Taivaan valtakuntaan. Sen sijaan haluan viedä lukijani kanssani historiallisten esineiden voiman sfääriin.

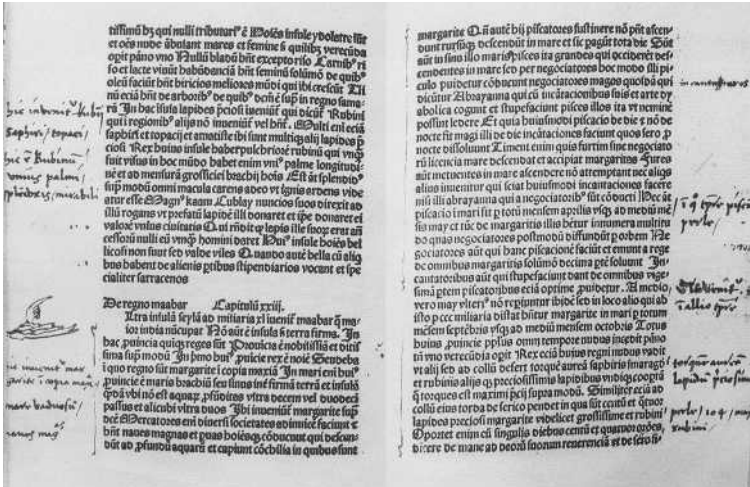
En ymmärrä ihmisiä, jotka eivät värähdä seisoessaan vanhan esineen äärellä. Kun olin töissä kirjastossa, ällistelin kollegoitani, jotka eivät pysähtyneet, pukeneet valkoisia erikoishanskoja ja käyttäneet kymmentä minuuttia arvokkaaksi väitetyistä työajastaan koskettelemalla asiakkaiden kellarista luettavaksi tilaamia, 1600-luvulla painettuja kirjoja. Itse olisin voinut käyttää kaikki päiväni kellarissa hipelöiden satoja vuosia vanhoja opuksia, joita en osannut edes lukea, koska kielipääni oli kuin käsialani, toivoton. Kirjastourani kohokohtia oli koskettaa inkunaabelin – 1400-luvulla painetun kirjan – selkämystä suojahanskalla; kirjan ottamista hyllyltä, saati avaamista, en edes tohtinut kuvitella. Toinen kohokohta oli silmäillä läpi emeritusprofessori Matti Klinggen (1936–) pro gradu -työtä, joka oli vain hieman inkunaabelia tuoreempi.

Historiassa minua eivät kiehdo suuret maamerkkimäiset historiakuvan symbolit: patsaat, muistomerkit tai muotokuva-maalaukset. Priimakuntoiset ja selvästi käyttämättömät sotisovat ovat minulle liki merkityksettömiä. Minulle ne ovat historiasta riisuttuja reliikkejä, joiden arvo ihmisille on jokin muu kuin niiden aito kontakti menneisyyteen. Mieluummin jäisin kotiin kuin matkaisin Pariisin Louvreen katsomaan *Mona Lisaa* – olettaen, että edes näkisin koko teosta sen edessä kroonisesti parveilevan ihmislauman niskojen, hartioiden ja selfiekeppien lomasta.

Minua kiinnostavat pienet, usein sivuutettavat merkit elämästä ammoisina aikoina. Jos henkilökohtainen aikataulu- ja taloustilanne mahdollistaisivat sen, poukkoilisin ympäri maailmaa vain hifistelemässä menneisyyden pieniä jäänteitä. *Mona Lisan* sijaan saattaisin matkata Pariisiin (tai johonkin toiseen kaupunkiin) ihaillemaan Leonardo da Vincin (1452–1519) siveltimiä, kyniä ja luonnoksia. Kristoffer Kolumbuksen (1451–1506) *Marko Polon matkojen* marginaaliin tekemät merkinnät kiehtovat minua merkittävästi enemmän kuin paikka, jossa *Santa Marian* miehistö nousi maihin ensimmäistä kertaa vuonna 1492. Luodinreikä Suomen Kansallismuseon ovissa herättää sisällissodan eloon paremmin kuin yksikään muistomerkki tai poliittissävytteinen muistelo. Sibelius-monumentin todistamisen sijaan olisin valmis kauppaamaan sukulaisiani päästäkseni pällistelemaan Jean Sibeliuksen (1865–1957) piloille kuluttamia kyniä.

Suunnitelmissani oli käyttää yksi syksy lukemalla paljon kirjoja keskiajasta, uskonnollisesta sodankäynnistä sekä uskontofilosofiasta ja -historiasta. Erityinen mielenkiinnonaiheeni oli ristiretket, tuo kielikuvaksi taantunut sydänkeskiaikainen ilmiö, jota käytetään uskontojen vaaroista paasaamiseen. Tuosta syksystä on nyt useita vuosia ja olen edelleen samojen aiheiden parissa.

Ristiretket olivat keskiaikaisia sotaretkiä, joita perusteltiin uskonnollisesti – tämä lienee kaikkien keskenään kiistelevien akateemisten ristiretkimääritelmien ydin. Paavi julisti ne alkaneiksi, ihmiset ”ottivat ristin” – kuten aikalaisilmaus³ kuuluu – uskonnollisen hurmoksen tiimellyksessä ja suuntasivat kaukaisille maille pieksemään pakanoita. Yleensä nuo pakanat olivat muslimeja ja kaukaiset maat Lähi-idässä, mutta ristiretkiä suuntautui myös muualle. Jossakin vaiheessa kertomusta kahlataan teurastettujen veressä ja sisuskaluissa. Näin ainakin yleinen mielikuva tietää kertoa – valitettavasti historiassa mikään ei ole näin yksinkertaista, ja historioitsijan tehtävänä on olla se henkilö, joka muistuttaa tuosta monimutkaisuudesta. Tämän kirjan varrella tulemme taatusti

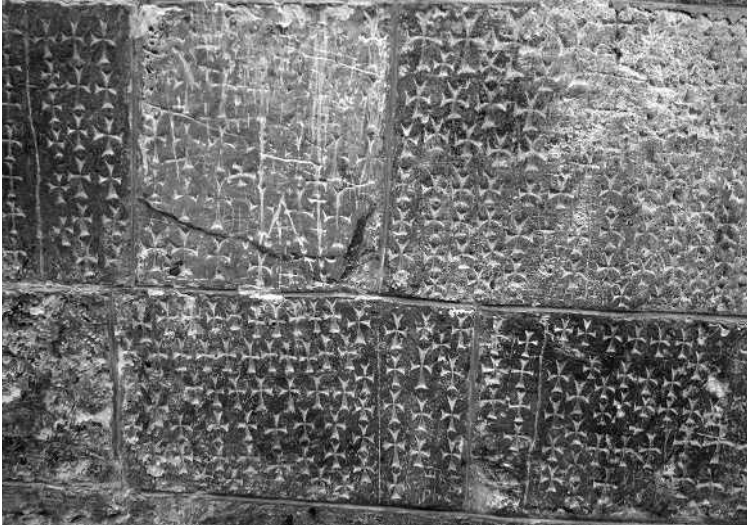

KRISTOFFER KOLUMBUKSEN HUOMIOITA MARCO POLON MATKAT -TEOKSEN MARGINAALEISSA.
(KUVA: WIKIMEDIA COMMONS.)

löytämään monia erheitä yleisen mielikuvan mukaisesta kuvauksesta, ja samalla tulemme oppineeksi muustakin kuin uskontojen, keskiajan ja ristiretkien väitetyistä kamaluudesta.

Eräänä hämäränä syyspäivänä – en muista päivämäärä tai edes kuukautta – jotakin dramaattista tapahtui: löysin valokuvan. Se on tavallaan ihan turha kuva. Ainakin moni tuttavani piti sitä irrelevanttina, ja kuvaa esitellesäni minua mulkoiltiin kuin olisin ilmoittanut juuri käsittäneeni veden olevan märkää. Minussa kuva silti syytti palon, ajatuksen siitä, mikä on omalla tavallaan umpihullua: minun on päästävä näkemään omin silmin kuvaan ikuistetut kaiverrukset, hapuilevat ja erikokoiset ristit kristinuskon pyhimmän rakennuksen seinässä.

Luultavasti joskus vuosien 1099 ja 1187 välillä monet läntisestä kristikunnasta⁴ Pyhälle maalle matkanneista pyhiinvaeltajista tai ristiretkeläisistä kokivat tarvetta raapustaa uskontokuntansa symboleja Pyhän haudan kirkon seinään. Silmissäni tuo näyttäyty pyhänhäväistyksenä: Pyhän haudan kirkkoa voi suhteellisen

RISTIRETKELÄISTEN GRAFFITIT PYHÄN HAUDAN KIRKON SEINÄSSÄ.

hyvällä omatunnolla pitää kristinuskon pyhimpänä paikkana, mutta niin vain nämä frankit⁵ kehtasivat kaiverrella oman aikansa kirkkoveiteitä tai ”mää kävin täällä” -merkkauksia sinnekin. Eikä kukaan estänyt heitä. Eikä kukaan ole sittemmin vetänyt raapustusten päälle laastikerrosta.

Minun oli pakko nähdä nuo kaiverukset omin silmin. Pakko. Lioittelen vain vähän, kun kerron menettäneeni yöunia miettimällä keinoja, joilla voisin päästä todistamaan melkein tuhat vuotta vanhoja graffiteja, ja listaamalla kaukaisempia sukulaisia, joiden passittaminen Atlantin kolmikantakauppaan mahdollistaisi reissuni. Tuoreempia, paremmin säilyneitä ja ahtaaseen kielipäähäni mahtuvia vastineita löytyisi lähempääkin – kontulalaisten baarien vessoista löytyy keskivertoromaanin verran höpinää, jolla on myös oma historiallinen kehyksensä, jota voisin sitten spekuloida parin sadan sivun mittaisesti. Mutta ei, minun on oltava autenttisuuden perään haihatteleva hipsteri ja päästävä alueelle, jossa on raketti-iskuja, ja kaupunkiin, jonka halki kulkee nimelli-

nen aseleporaja, josta on kiistelty jo ennen Kekkonen presidenttikautta.

Pyhä maa, pyhä kaupunki

Matka Jerusalemiin on melkoisesti monimutkaisempi reissu kuin museokierros Pariisissa, ruokailu Tallinnan mukakeskiaikaisessa ravintolassa tai olutravintolapistomatka Prahaan. Palestiinan ja Israelin välillä vallitsee ääretömän monimutkainen viha-viha-tilanne, jonka luonnehdinta rauhana tai sotana ei olisi oikeaoppista. Se on sota ilman sotaa ja rauha ilman rauhaa. Se on... konflikti – pitkä, monitahoinen ja päättymättömältä tuntuva konflikti. Sivullisen silmin tarkasteltuna koko Israelin ja naapurimaiden välinen tilanne tuo mieleen Kreikan mytologian hahmon, Sisyfosin.

Dante Alighierin (1265–1321) *Jumalaisessa näytelmässä* kuvataan, kuinka Helvetin neljännellä piirillä joukko syntisiä lykkii suunnattomia lohkareita jyrkkää rinnettä ylös. Aina kun he meinaavat päästä huipulle, lohkareet pyörivät takaisin pohjalle, josta ne on taas noudettava. Yksi runossa nimettömiksi jäävistä syntisistä on epäilyksettä Sisyfos. Neljännen piirin syntiset tekevät ikuisesti työtä saamatta urakkaa koskaan valmiiksi. Englanninkielessä löytyy jopa adjektiivi, *sisyphean*, jonka yhdistäminen esimerkiksi kidutuksen (*torture*) tai työtehtävän (*task*) eteen tarkoittaa loputonta, aina kesken jäävää suoritusta. Monille kirjailijoille sisyfoslainen työ on tuttua – ainakin minulta löytyy erinäisiltä muistikuilta ja kovalevyiltä kymmeniä aloitettuja ja kesken jääneitä kirjaviritelmiä.

Israelin ja Palestiinan poliittinen tilanne on sisyfoslaista työtä. Jokaista hyvää, yhteisymmärrystä pönkittävää kehityskaarta seuraava jokin tapahtumasarja, jonka jälkeen lohkare on taas rinteen pohjalla. Tällaiseen soppaan sotkeutuminen, yhden lomamatkan

mittakaavassakin, on riski – tai siltä se ainakin tuntui, kun aloin suunnitella reissuani. En haluaisi ottaa mitään puolta tai kantaa, saati provosoida ketään, mutta se ei ole aina minusta kiinni: vaikka pukeutuisin maltillisesti, puhuisin kohteliaasti ja käyttäytyisin kaikkien tuntemieni paikallisten käytöstapojen mukaisesti, pelkkä läsnäoloni saattaisi olla punainen vaate jollekulle. Luultavasti vain liioittelen, luon päässäni moninaisia spekulatioita mahdollisista ja mahdottomista skenaarioista, joiden suhde todellisuuteen on parhaimmillaan ailahtelevainen – eihän tässä kuitenkaan olla menossa Afganistaniin tai Lahteen.

Yritetään summata hieman Israelin vaikeaselkoista ja sekavaa nykytilannetta, joka tuntuu myös vaaralliselta, kiitos skandaali- ja konfliktihakuisen median ruokkimien mielikuvien. Israelin valtio perustettiin vuonna 1948 Lähi-itään alueelle, jota kutsun Pyhäksi maaksi. Kyseessä oli kansainvälinen reaktio holokaustiin; jo tätä ennen juutalaisia oli saapunut Iso-Britannian hallitsemalle alueelle ja heille oli myönnetty jonkinsorttinen mandaatti itsehallintoon. Välittömästi Britannian vetäytymisen ja Israelin valtion itsenäisyysjulistuksen jälkeen alkoi ensimmäinen sota, jossa Israel kamppaili naapurimaitaan ja niiden liittolaisia (Egypti, Syyria, Jordania, ja Irak) vastaan ja jossa sen onnistui myös levittää sille määritellyn valtapiirin rajoja. Taisteluja käytiin muun muassa Jerusalemin kaduilla. Seuraavan vuoden aseleposopimus määrittä Israelin ulkoiset rajat, siirsi Länsirannan Jordanian alaisuuteen ja Gazan Egyptille.

Tämän jälkeen Israel soti vuonna 1956 Suezin kriisissä, kesäkuussa 1967 kuuden päivän sodassa ja vuonna 1973 jom kippur-sodassa – kaikissa näissä vastassa oli Egypti sekä vaihtuva katras muita arabinaapurimaita. Erityisesti kuuden päivän sota oli häkellyttävä voimannäytös, kun Israel laajensi valtapiiriään Siinaille, Länsirannalle, Gazaan sekä Golanin kukkuloille.

Kuuden päivän sodan jälkeen palestiinalaiset ajettiin pakosalalle Israelin ja sen siirtokuntien tieltä, ja viimeistään tuolloin he aloit-

tivat laajamittaisemman organisoitumisensa Palestiinan vapautusjärjestöön PLO:hon. Samalla käynnistyi terroristinen sodankäynti. Israel on vastannut väkivaltaan väkivallalla käytännössä yhtäjaksoisesti, mikä on syössyt osapuolet kostonkierteeseen.

Palestiinalaisalueiden ja Israelin jännitteistä on paljon peräisin siitä tosiseikasta, että Israel on miehittänyt Länsirannan ja Gazan alueet ja siellä asuville palestiinalaispakolaisille ei ole myönnetty kansalaisoikeuksia. Ensimmäisen kerran Israelin valtio myönsi palestiinalaisen kansanosan olemassaolon vasta vuonna 1978, mutta senkin jälkeen se on pitänyt kiinni oikeudestaan miehittyjen alueiden hallintaan. Palestiinalaiset ja muut arabitahot vaativat pitkään Israelin katoamista maailmankartalta, mutta 1990-luvun rauhanneuvottelujen jälkeen vaatimuksena on ollut kuuden päivän sodassa miehittyjen alueiden palauttaminen.

Vasta vuonna 1978 (eli kolmekymmentä vuotta itsenäistymisensä jälkeen) Israel solmi ensimmäinen rauhansopimuksensa, tässä tapauksessa Egyptin kanssa – kaikki aiemmat sotia päättäneet sopimukset olivat olleet pelkkiä aselepoja.⁶ Sopimuksen piti olla askel oikeaan suuntaan kolmenkymmenen vuoden yhtäjaksoisen kriiseilyn jälkeen, mutta niin vain Israel hyökkäsi vuonna 1982 Libanoniin. PLO majaili naapurivaltiossa, hämmensi Libanonin sisällissotaa ja organisoi Israelin vastaisia operaatioitaan. Tilanne oli varsin samankaltainen kuin 2000-luvun puolivälissä, jolloin Israel jälleen hyökkäsi Libanoniin palestiinalaishyökkäysten estämiseksi.

Palestiinalaisten (ilmeisen suunnittelematon) kansannousu, *intifada*, alkoi vuonna 1987 ja oli Israelille ulkopoliittinen katastrofi. Aseettomat tai kiviä ja polttopulloja viskoneet mielenosoittajat / kapinot saivat vastaansa Israelin joukkojen pamput, kumiluodit ja kovatkin panokset. Vuosien mittaiseksi venynyt *intifada*, sen lietsoman kansainvälisen yhteisön vastustus sekä Neuvostoliiton hajoaminen vaikuttavat kukin osaltaan siihen, että Lähi-idän rauhanprosessi pääsi – vihdoinkin! – eteenpäin. Israelin hallitus ja Pales-

tiinaa edustanut PLO:n Jasser Arafat istuivat neuvottelupöytään ilman välikäsiä 1990-luvun alkupuolella. Syntyneet sopimukset, joita kutsutaan neuvottelujen pitopaikan mukaisesti Oslo-sopimuksiksi, olivat summittaisia ja suurpiirteisiä, mutta ne olivat askelia oikeaan suuntaan: Israel teki myönnytyksiä, Palestiina teki myönnytyksiä ja molemmat saivat jotakin vastineeksi. Palestiina sai autonomisen aseman pienellä osalla Länsirannasta – jossa valtaosa palestiinalaisista asui – mutta Israel sai pitää siirtokuntansa.

Juuri Israelin siirtokunnat ovat olleet kriittisessä asemassa rauhanneuvottelujen kannalta: 1970-luvulta alkaen miehitytyille (palestiinalais-)alueille on pystytetty israelilaisten yhdyskuntia, joiden perustaminen on vaikeuttanut kahden erillisen valtion ratkaisun (Israel ja Palestiina omina valtioinaan) toteutumista. Etenkin Israelin oikeistopuolueille siirtokunnat ovat tärkeitä, koska heidän näkemyksensä mukaisesti yhdyskuntien hajottaminen olisi selvä askel kohti jakamattoman juutalaisen Israelin jakamista. Palestiinalaisten näkökulmasta siirtokunnat ovat valtaajana nähdyn Israelin lisävaltauksia. Tammikuussa 2020 Yhdysvaltain presidentti Donald Trump esitteli oman rauhanehdotuksensa Israelin ja Palestiinan tilanteen ratkaisemiseksi. Käytännössä Trump antoi merkittävän kädenojennuksen Israelille ja keskisormen heilautuksen Palestiinalle siirtokuntien legitimoimisen muodossa. Tämä ei, luonnollisesti, rauhoittanut tilannetta, vaan väkivaltaisuudet Länsirannalla, Gazassa ja Itä-Jerusalemmissä kiihtyivät välittömästi.

Israelin dominoivan aseman Lähi-idässä on mahdollistanut suurvaltapolitiinainen asetelma, jossa Yhdysvallat tukee Israelia ja Neuvostoliitto/Venäjä etenkin Syyriaa ja muita arabimaita. Jos Yhdysvallat vetäisi tukensa pois Israelilta, geopoliittisen polttopisteen kohtalo ei olisi enää yhtä lailla sen käsissä – valitettavasti kyseinen geopoliittinen polttopiste on luonnonvaroissa (lue: öljyssä) rikasta aluetta. Sama pätee myös Venäjään. Alueen jatkuva kriisi nostaa raakaöljyn globaalia hintaa, mikä on eduksi etenkin Venäjän omalle öljyntuotannolle.

Israelin haluttomuus myöntää oikeuksia palestiinalaisille tai pitkän aikaa, hyväksyä PLO:ta neuvottelukumppanikseen on jyrkentänyt kuilua osapuolten välillä. Vielä 1950-luvun alkupuolella molemmat olivat valmiita kompromisseihin, mutta jokaisen uuden sodan, uuden kriisin, uuden konfliktin ja uuden rakettiiskun jälkeen tilanne on monimutkaistunut, katkeruus kasvanut ja kuilu kasvanut. 1990-luvun alkupuolella ja puolivälissä rauhanneuvottelut olivat varsin pitkällä ja Oslo-sopimukset lupasivat parempaa tulevaisuutta, mutta molemminpuoliset radikaalitahot – Israelissa etenkin (ääri)oikeisto⁷ ja Palestiinassa islamistiset järjestöt, etenkin Hamas – ovat pitäneet kaikkia myönnytyksiä loukkauksina kuolleita kohtaan. En halua osoittaa sormella ketään – jos haluaisin, osoittaisin sormella kaikkia osapuolia vuorollaan, koska syyllisyyttä on tarjolla enemmän kuin riittävästi.

Ongelman ytimessä on kiista siitä, kenellä on oikeus Pyhän maan alueen hallintaan. Israelilaiset ovat haluttomia kompromisseihin ja miehitettyjen alueiden irrottamiseen kontrollistaan, koska he kokevat olevansa oikeutettuja Länsirannan ja Gazan alueisiin sekä etenkin siirtokuntiin. Palestiinalaisten ja radikaalimpien arabitahojen keskuudessa koetaan, että israelilaiset ovat tunkeilijoita, jotka vuonna 1948 häätivät viattomia ihmisiä kodeistaan ja ryöstivät heidän maansa. Tämä yhtäläisyys ristiretkien aikaiseen tilanteeseen on mahdollistanut arabialaisten retoriikassa kytköksen Israelin ja ristiretkeläisten välille – vaikka juutalaisten osallistuminen ristiretkiin tapahtui yksinomaan ensimmäisten laajamittaisten pogromien uhreina. Tilanne on tietenkin tätä paljon, paljon, paljon monimutkaisempi – luettuani aiheesta satoja sivuja tekstiä, niin tieteellistä kuin mielipidepohjaisempaakin, koen vasta raapaisseeni konfliktin pintaa.

Paljon Pyhän maan viimeaikaisesta (ja historiallisesta) levottomuudesta on peräisin Jerusalemista, jonka läpi Palestiinan ja Israelin vuoden 1949 aseleporaja kulkee. Israel pitää (jakamatonta) Jerusalemia pääkaupunkinaan. Vastaavasti Arafat (eli PLO) kiel-

täytyi 1990-luvulla keskustelemasta pysyvästä rauhasta, jos se tarkoittaisi Itä-Jerusaleminkin lopullista luovuttamisesta Israelille. Tuoreimmat poliittiset käänteet ovat entisestään vaikeuttaneet Jerusaleminkin asemaa jaettuna mutta miehitettyinä (pää)kaupun-
kina.

Jerusalem on pyhä kaupunki kaikille kolmelle abrahamilaiselle uskonnolle: juutalaisuuden pyhimmit paikat sijaitsevat vanhan-
kaupungin muurien sisällä tai välittömässä läheisyydessä, kristin-
uskon pyhin yksittäinen kirkkorakennus, Pyhän haudan kirkko,
sijaitsee vanhankaupungin länsilaidalla niin sanotun kristittykort-
telin keskellä ja islamin toiseksi pyhin yksittäinen monumentti
sijaitsee Kallioskeikan (engl. *Dome of the Rock*) sisällä. Ehkä
Jerusaleminkin uskonnollinen umpisolmu olisi hallittavissa, mikäli
pyhätyöt olisivat eripuolilla kaupunkia. Valitettavasti näin ei ole.

Kallioskeikan sisällä sijaitseva Peruskivi merkkää perimätie-
don mukaista paikkaa, josta profeetta Muhammad astui taivaa-
seen rukoilemaan arkkienkeli Gabrielin johdolla yhdessä muun
muassa Jeesuksen, Abrahamin ja Mooseksen kanssa. Löytyypä
Peruskivestä, jos tarinoita on uskomisen, myös profeetta Muham-
madin jalanjälki. Samainen Peruskivi on toiminut muslimien vaih-
toehtoisena rukoilun kohteena, ennen kuin Muhammad käänsi
rukoussuunnan pysyvästi Mekassa sijaitsevaan Kaabaan. Vastaa-
vasti juutalaisen perimätiedon mukaan Peruskivi on samainen
lohkare, jolla Abraham oli uhrata poikansa Iisakin Jumalalle ja
joka toimi vanhatestamentillisen Salomonin temppelin perustana.
Mitä lähemmäs Peruskiveä juutalaiset pääsevät rukoilemaan, sitä
parempi.

Välittömästi Kallioskeikan vieressä on Itekumuuri (viralliselta
nimeltään Länsimuuri). Se on ajanlaskun alun aikaisen Jerusale-
min (toisen) temppelin ainoa jäännös, jota juutalaiset saavat ny-
kyään lähestyä kosketusetäisyydelle. Lienee sanomattakin selvää,
että Itekumuuri on juutalaisuuden pyhin paikka – ainakin niistä
paikoista, joiden luona juutalaiset voivat käydä.

Aivan Kalliomoskeijan ja Itkumuurin vieressä, linnuntietä vain muutaman sadan metrin päässä, on Pyhän haudan kirkko (engl. *Church of the Holy Sepulchre*). Kirkko on perujaan 300-luvulta ja se on rakennettu paikalle, joka kattaa sekä perimätiedon mukaisen Jeesuksen ristiinnaulitsemispaikan (eli Golgatan, ”pääkallopaikan”) että haudan. Kirkon eteisaulasta löytyy myös hautapaasi, jonka päälle hänen ruumiinsa kannettiin ennen kääreisiin kietomista. Pyhän haudan kirkko on niin kiistanalainen kristinuskon eri uskontokuntien kesken, että eräät tikapuut ovat olleet liikahtamatta samalla paikalla kirkon parvekkeella suunnilleen kaksisataa vuotta. Niiden siirtäminen saattaisi rikkoa herkän *status quon*. Ovatpa eri uskontokuntiin kuuluvat munkit nuijineet toisiaan sairaalakuntoon sen takia, että joku oli siirtänyt helteisenä päivänä tuolinsa varjon puolelle. Varjoon siirtyessään kyseinen munkki astui reviirirajan väärälle puolelle ja tätä pidettiin provokaationa, minkä takia uskoa puolustettiin nyrkeillä. Ja näin siis 2000-luvulla, ei vuonna 1124.

LIIKKUMATTOMAT TIRKAAT.

Hyvä on, ajattelin, ehkä vanhakaupunki on hieman hasardi matkakohde, mutta jos pysyttelen kaukana toisiaan moukarovista munkeista, eiköhän meikäläinen siellä pärjää. En kuitenkaan aio mennä mestoille Cradle of Filthin legendaarinen *Jesus Is a Cunt*-teepaita päällä; tuskinpa kukaan kiinnittää minuun mitään huomiota.

Paitsi, ja tämä on aika iso ehto: vanhakaupunki sijaitsee matkailaisen näkökulmasta väärällä puolella kiisteltyä aseleporajaa, jonka tuntumassa on monesti väkivaltaisiksi yltyviä mielenosoituksia. Eli jos todella menisin Jerusalemiin katsomaan ristiretkeläisten kirkkoveiteitä, minun olisi käytännössä ylitettävä sotatoimialueen raja, vähintään kahdesti (kerran vanhaankaupunkiin, toisen kerran takaisin Israelin puolelle). Maassa, jossa pelkkään tavarataloon mennessä joutuu läpivalaisuun ja sotilaiden kopeloimaksi. Maassa, jossa pakollinen asevelvollisuus koskee molempia sukupuolia ja kestää vuosikausia. Maassa, joka on uutisissa yksinoikeudella geopoliittisena kriisipesäkkeenä. Maassa, jonka taivaalla lentelee raketteja muulloinkin kuin kalenterivuoden vaihtuessa.

Enkä se ole pelkästään minä, joka tällaisesta huolehtii. Suomen ulkoministeriön matkustustiedote sanoo seuraavaa, ohjeistetuaan noudattamaan ”erityistä varovaisuutta”:

Israelissa ja palestiinalaisalueilla terrorismi-iskujen riski. Levottomuutta ja yksittäisiä väkivallantekoja esiintyy usein etenkin Länsi- ja Itä-Jerusalemissa sekä Länsirannalla. Alueella on myös raketti-iskujen riski.⁸

Uusimmat poliittiset käänneet ovat ennestään alleviivanneet Jerusalemin turvattomuutta. Yhdysvallat siirsi vuonna 2017 lähetystönsä Tel Avivista Jerusalemiin – toimi, jolla se legitimoit Israelin väitteitä sille kuuluvasta ”jakamattomasta Jerusalemistä”. Tämä oli tietenkin typerimpiä mahdollisia asioita, jonka jo ennestään typeriä päätöksiä tehnyt hallitus saattoi tehdä Lähi-idän huteralle

rauhantilanteelle. Tästä alle kolme vuotta eteenpäin ja Trump esitteli rauhanehdotuksensa, joka oli seuraavaksi tyhmin mahdollinen poliittinen ratkaisu. Ei siis mikään ihme, että levottomuudet juuri Jerusalemissa ovat yleistyneet.

Sinne matkani suuntaa, kuitenkin. Kunhan vain ei tulisi nyrkkiä silmään – oli rystysten heiluttelijana sitten Israelin armeijan sotilas, tulistunut palestiinalainen mielenosoittaja tai pärstäkertoimeeni tyytymätön fransiskaani.

Miksi ristiretkillä on väliä

En ole ensimmäinen, joka huomauttaa, että 2020-luvun alkupuolella elämme syvenevien vastakkainasettelujen aikaa edellisen vuosikymmenen perintönä. Jokaisessa asiassa on kaksi puolta, ei enempää eikä vähempää, ja vastapuolta kuunnellaan entistä harvemmin, laiskemmin ja välinpitämättömämmin. Kaikki asiat voidaan politisoida jyrkkään vastakkainasetteluun eikä mikään aihe ole liian mitätön someöyhötykselle, tappo- ja raikausuhkauksille tai kunnianloukkausosoikeudenkäynneille. Kun asian pukee näin, tämä kuulostaa vain meidän aikamme ongelmalta, mutta olen vakuuttunut, että ajallemme omaperäistä tässä on vain internetin (lieveilmiöineen) tuoma laajamittaisuus, välittömyys ja nopealiikkeisyys.

Meillä homo sapienseilla on taipumus haluta sankareita – henkilöitä tai tahoja, joita voimme ylistää ja jotka voimme nimittää edustajiksemme tai esitaistelijoiksemme. He voivat olla poliitikkoja, taiteilijoita tai lähikapakan kanta-asiakas Pera, joka aina osaa jotenkin silleen kiinnostavasti ja hauskasti sanoa sen, mitä me muut ajatellaan. Tällä kolikolla on myös kääntöpuolensa, koska sankarit tarvitsevat pahiksensa, jonkun vastustettavan ja usein demonisoitavan tahon tai henkilön. He voivat yhtä lailla olla poliitikkoja, taitelijoita tai lähikapakan kanta-asiakkaita. Kuka tai

mikä tahansa käy sankariksi tai pahikseksi. Kyse ei ole pelkästään heidän toimistaan, vaan tavoista, joilla noista toimista uutisoidaan ja kuinka nuo toimet ”koetaan”. Halusimme sitä tai emme, faktat ovat toissijaisia, kun mielikuvia rakennetaan.

Kaikki on kiinni perspektiivistä, ja yhden sankari on naapurin pahis. Nykyaikaisia esimerkkejä voi listata pelkillä erisnimillä ja kaikki suhteellisella tarkkuudella tietävät, mistä puhutaan: Donald Trump ja Hillary Clinton, Israel ja Palestiina, Paul McCartney ja John Lennon, Xi Jinping ja Nalle Puh.⁹

Yksi nykymaailman suurista ja kuvitelluista vastakkainasetteluista on islamin ja kristillisen kulttuuripiirien välillä – niiden sivilisaatioklukkien, joita tavallisesti kutsutaan ”idäksi” ja ”länneksi”. Paneudumme pian lisää tähän vellovaan myrkylliseen keskustelukulttuuriin uskontofilosofisesta ja -historiallisesta näkökulmasta, mutta yksi monista juovista tässä keskustelussa ovat ristiretket. Mielikuvat ristiretkistä ovat yksi tämän kirjan vallitsevista teemoista, mutta raotan esirippua tulevaan sen verran, että islamilaisessa historiankirjoituksessa ristiretket nähdään varhaisena kolonialismina ja imperialismina sekä osoituksena lännen ikuisesta islamofobiasta. Lännessä ristiretket on nähty islamin vastaisena taisteluna, seikkailuna jalon päämäärän puolesta kaukaisilla mailla¹⁰ tai synkän keskiajan militantin uskonnollisuuden raadollisimpana ilmenemismuotona. Nämä kaikki mielikuvat kaipaavat oikaisemistaan, koska yksikään niistä ei ole oikeassa kuin karkeissa pääpiirteissään.

Keskustellessamme ristiretkistä paneudumme keskiaikaisten sotaretkien tapahtumiin ja taustoihin, mutta todellisuudessa puhumme suuremmista asioista – viholliskuvista, uskonnollisesta sodankäynnistä, ihmisluonnosta ja siinä samalla meistä kaikista. Ristiretkillä on väliä, koska niitä vasten voimme peilata yleisinhimillistä taipumustamme jakaa maailma Meihin ja Niihin.

JUMALALLINEN OIKEUTUS, JUMALATON TOTEUTUS

Tyttöystäväni pitää minua hulluna. Hän ei ole väärässä kuin hulluuteni mittasuhteissa: en ole hullu, enkä edes puolihullu, mutta varttihullu kuulostaa suunnilleen oikealta. Hän kertoo, kuinka juuri pari päivää sitten uutisissa oli ollut maininta, että Israelissa oli taas lennellyt raketteja. Hänen mukaansa reissuhaaveeni on kohtuuttoman vaarallinen, kiitos raketti-iskujen, intifadan ja terrorismin. Yritän muistuttaa siitä, että raketti-iskun kohteeksi joutuminen on erittäin epätodennäköistä, mutta turhaan. Häntä pelottaa puolestani. Valehtelisin, jos sanoisin, että en olisi itsekin hieman huolissani, mutta jos turvallista haluaa, palkaksi saa aina lopulta tylsyyttä.

Minulla ei ole matkaseuralaisia. Tyttöystäväni ei lähde, koska hän on sopinut kaikki kevään lomapäivänsä tatuointisessioiden ympärille – häneen hakataan koko selän täydeltä mustetta, mikä täytyy toteuttaa useassa työpäivän mittaisessa sessiossa, jotka imevät lomapäiväkiintiön tyhjiin. Istumme ravintolassa perheeni kanssa ja mainitsen Jerusalemita. Aihe tuntuu nousevan esiin jokaisessa ruokapöytäkeskustelussa, pääsääntöisesti minun toimestani. Vanhempani vilkaisevat toisiaan kerran ja isäni sanoo: ”No mehän voidaan lähteä.”

Osin toivoa jotakin samankaltaista, mutta vasta pitkän suostuttelun jälkeen. Jos minä olen neljänneshullu, vanhempieni täytyy olla kolmanneshulluja. He ovat valmiita lähtemään keskivertoa riskaabelimmalle reissulle yhden mulkaisun mittaisen pohdinnan jälkeen. ”No, se olisi hienoa”, vastaan, yllätystäni vaivoin peitellen. ”Yksin sinne ei kyllä uskalla lähteä.”

”Se on sitten sovittu. Koska lähdetään?”

Enempää suostuttelua ei tarvita. Tyttöystäväni pahin paniikki laantuu hieman, sillä vanhempani ovat eniten matkustaneet henkilöt, joita kumpikaan meistä tuntee. Parempaa matkaseuraa en keksi edes ajatusleikkiniä.

Ideologinen retoriikka

Nykyyään yleinen mielipide tuntuu olevan, että uskonnollinen sodankäynti ei kuulu osaksi länsimaista maailmankatsomusta – ainakin maallistuneiksi, koulutetuiksi ja järkeviksi itsensä mieltävien suomalaisten keskuudessa. Että se on jotakin barbaarista, vanhanaikaista ja kauhistuttavaa. He ovat tietenkin oikeassa, mutta silti tyystin väärässä: sota on kamalaa, aina, eikä sotimisen oikeuttamiseksi esitetty perustelu muuta sitä yhtään vähemmän kamalaksi tai, vastaavasti, enemmän kamalaksi.

Uskonnollisen sodankäynnin ongelma ei ole uskonto vaan sodankäynti. Tämän selkeämmin asiaa ei voi ilmaista. Tämän raflaavammin asiaa ei myöskään voi ilmaista, vaikka väite ei ole ollenkaan raflaava – sodassa pahinta on sota.

Ihmiset ovat sotineet aina. Aseellinen konflikti erinäisissä muodoissaan on ollut kanssamme esihistorian hämärästä saakka. Väki-valta on ollut – ja on sitä valitettavasti edelleen – keino ratkaista ristiriitatilanteita yksilöiden ja yhteisöiden välillä. Atomipommin pudottamisen ja kännisen käsikähmän välillä on valtava spektri erilaisia keinoja, muotoja ja perusteluja väkivallalle, mutta pohjimmiltaan ne rakentuvat samalle perustukselle: toisen ihmisen fyysisen koskemattomuuden rikkomiseen vastoin hänen tahtoaan. Nyt keskitymme sotimisen keinojen ja ilmenemismuotojen käsittelyn sijaan – niistä löytyy lisää kirjan myöhemmästä luvusta – keskustelemaan erilaista oikeutuksista tuolle suuremman mitta-kaavan snägärijononyrkkeilylle. Kiinnitämme erityisesti huomiota

uskonnolliseen sodankäyntiin sekä sen kahteen tunnetuimpaan ja pahamaineisempaan ilmenemismuotoon.

Historiassa on erittäin, erittäin harvinaista, että sotaa tai väkivaltaa yleisesti ei perustella puolustautumisella. Snägärijonossa vieruskaveria tintataan nenään itsepuolustukseksi – joko omaa tai seuralaisen kunniaa tai fyysistä koskemattomuutta on loukattu, minkä vuoksi nyrkki on heilahtanut ja nyt kaveri on ottamassa lukua kadulla, nenä poskella. Vastaavasti selkeätkin hyökkäyssodat ja terroriteot perustellaan puolustamisella, vuosisadasta ja -tuhannesta riippumatta. Venäjä, hyökätessään Ukrainan itäisiin osiin vuonna 2015, perusteli toimensa Ukrainan venäläisen vähemmistön turvaamisella ”fasismilta”. Yhdysvallat, hyökätessään Irakiin vuonna 2003, perusteli toimensa Saddam Husseinin (olemattomilla) joukkotuhoaseilla. Al-Qaida, tehdessään terrori-iskut 11. syyskuuta 2001, perusteli toimensa puolustautumisena Yhdysvaltojen ja lännen ”kulttuurista aggressiota” vastaan. Neuvostoliitto, hyökätessään Suomeen 30. marraskuuta 1939, perusteli aggressiotaan ”Mainilan laukausten” (olemattomiin) rajaloukkauksiin vastaamisella. Saksa, hyökätessään Puolaan vuonna 1939, perusteli toimensa kansalaistensa elintilan turvaamisella sekä edellisen sodan päätteeksi poisleikatun alueen palauttamisella. Paavi Urbanus II, julistaessaan ensimmäisen ristiretken alkaneeksi marraskuussa 1095, käytti perustelunaan itäisemmällä mailla asuvien kristittyjen sekä pyhiinvaeltajien turvallisuuden takaamista.

Näitä perusteluita rakennetaan retorisisilla keinoilla, jotka niputetaan nykyään lähtökohtaisesti propagandan alle: mustamaalataan vastustettavia sekä pyritään osoittamaan oma toiminta väistämättömäksi ja oikeutetuksi eli luonteeltaan defensiiviseksi. Uskonmonien meistä tunnistavan käytetyt propagandatekniikat, kun niistä puhutaan vaikkapa toisen maailmansodan tiimoilta: Saksassa valtapuolue hyödynsi erittäin toksista retoriikkaa mustamaalamalla oman valtionsa juutalaisvähemmistöä, määrittäessään ”arjalaisten” aseman luomakunnan kruununjalokivenä sekä esit-

täessään naapurivaltiot sortajiksi – kiitos ensimmäisen maailmansodan päättäneen kohtuuttomaksi mielletyn rauhansopimuksen. Propagandan taustalla oli kuitenkin reaalipoliittisia¹¹ pyrkimyksiä laajentaa Saksan valtion rajoja sekä kurottua keskusvallan kontrollia syvemmälle yhteiskunnassa muun muassa vahvasti puolueen ideologiaa tukevilla kasvatusohjelmilla. Samalla tavoin uskon monien tunnistavan Yhdysvaltojen hyökkäyksen Irakiin tai Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan hennolla ja heikolla retorisella verholla peitellyksi valtapoliitikaksi, jolla pyrittiin taloudellisiin voittoihin ja geopoliittisiin etulyöntiasemiin.

Vaikeammaksi tämä muuttuu, kun alamme puhua sodista, joita emme ole oppineet katsomaan yhtä kriittisten linssien läpi. Esimerkiksi jatkosota – konflikti, jossa Suomi oli selvästi hyökkääjänä osapuolena – on vaikeampi erottaa retoriikastaan. Historiankirjoituksessa jatkosota nähdään oikeutettuna jatko-osana talvisodalle: siinä vallattiin takaisin alueita, jotka oli menetetty talvisodan päätteeksi. Jatkosota on, halutessaan, mahdollista nähdä raadollisemmin opportunistisena reaalipoliittikkana: Suomella oli vuonna 1941 mahdollisuus hyödyntää suurvaltapoliittista tilannetta liittoutumalla Saksan kanssa ja laajentaa valtapiiriään osallistumalla Neuvostoliiton vastaiseen hyökkäykseen (nimeltään Operaatio Barbarossa – erisnimi, joka esiintyy myös muualla tässä kirjassa). Talvisodan päätteeksi Neuvostoliitolle siirtyneet alueet ”kuuluvat” Suomelle ja hyökkäyssota oli näin ollen ”oikeutettu”. Samaa perustelua ”meille kuuluvista alueista” on käytetty läpi vuosisatojen, alkaen Saksan aggressiosta toisen maailmasodan alla ja aikana, jatkuen siirtomaaimperiumien paisuttamiseen, Iberian niemimaan (”takaisin”)valloittamiseen eli *reconquistaan* keskiajalla sekä ensimmäisen ristiretken taustalla lymynneeseen ajatukseen kristityille kuuluvasta Jerusalemissa. Yhden hyväksyminen ei tietenkään tarkoita toisten hyväksymistä, mutta on hyvä muistaa, että historia ei ole koskaan niin yksioikoista kuin se ainaisesti esitetään.

En tiedä, rakas lukijani, oletko kiinnittänyt huomiota erääseen yksityiskohtaan, mutta osoitan sen sinulle nyt: käyttämistäni esimerkeistä vain syyskuun II. terrori-iskut, *reconquista* ja ensimmäinen ristiretki mielletään uskonnolliseksi sodankäynniksi. Väitän kuitenkin, vähättelemättä keskiaikaisten sotien tai pahamaineisten terrori-iskujen kauheutta, että suurimmat raakuudet ja hirvitykset löytyvät muista mainitsemistani konflikteista, jotka mielletään maallistuneiksi, ei-uskonnollisiksi ja näin ollen ”vähemmän irrationaalisiksi”. Mainitsemiani konfliktit ovat kaikki ideologisia sotia, koska väitän kaikkien laajamittaisempien sotien vaativan jonkinlaisen ideologisen tukipilarin – joskus tuo ideologia pohjautuu uskontoon, usein ei. Toinen maailmansota on yhtä lailla ideologisesti perusteltu sota kuin Irakin valloitus vuonna 2003 tai ensimmäinen ristiretki, vaikka retoriikan hyödyntämät ideologiat eroavat toisistaan merkittävästi. Sotiminen ”demokratian” tai ”vapauden” tai ”ihmisoikeuksien” puolesta kuulostaa oikeutetummalta ja paremmalta meille, mutta se on yhtä lailla ideologinen keino perustella väkivaltaa yleisesti hyväksyttäväksi mielletyllä tavalla. Muistakaamme, että vapautta, veljeyttä ja tasa-arvoa julistanut Ranskan vallankumous (1789 alkaen) johti muutamassa vuodessa kymmenientuhansien poliittisiksi dissidenteiksi miellettyjen ihmisten surmaamiseen giljotiinilla.¹² Toisessa maailmansodassa Yhdysvallat ja Britannia pommittivat saksalais- ja japanilaiskaupunkeja maan tasalle – toisinaan hyödyntäen maailmanhistorian ensimmäisiä ydinaseita – demokratian, vapauden, ihmisoikeuksien ja minkä ikinä nimessä, vaikka esimerkiksi Dresdenin lammin linnan kohdistui siviiliväestöä vastaan eikä nopeuttanut sodan päättymistä. Kaikki on kiinni perspektiivistä ja omasta ennakoasenteesta.

Sanonko, että kaikki sotatoimet ovat samanarvoisia? En, tietenkään, koska Saksan sotarikokset toisen maailmansodan aikana ovat täysin toisessa kaliiberissa kuin liittoutuneiden suurpommittukset. Molemmat ovat kuitenkin sotarikoksia, jotka on perus-